

Svar på frågeställningar från SDFS att föredra vid möte 2022-11-23

Frågor om den beslutande nämnden

- Vilka eller eventuellt vilken typ av ärenden tas upp respektive ska tas upp i nämnden?

Medan den löpande administration och handläggning sköts av handläggkollegiet finns det en delegationsordning som reglerar vilka beslut som får fattas av handläggare och vilka som måste fattas av nämnd. I 19 kap. föräldrabalk (1949:381) finns angivet vilka beslut enligt denna balk som nämnden får delegera till handläggare och vilka som inte kan delegeras: Viktiga exempel på det senare är entledigande av olämplig god man/förvaltare och föreläggande av vite, men även nästan alla avslagsbeslut måste tas av nämnd (undantag gäller avslag på arvodesyrkanden).

Medan nämnden får delegera övriga ärenden har den valt att inte delegera vissa ärenden, men dessa handlar uteslutande om barn/förmyndarskapsärenden. I delegationsordningen görs en avvägning mellan vikten att handläggare kan fatta beslut på ett snabbt och smidigt sätt och nämndens intresse att ha insyn och påverkan på verksamheten som den formellt ansvarar för.

- Vilken information ges till och vilka underlag tillgängliggörs stf inför nämndbeslut?

Först och främst får det betonas att det för ställföreträdarens och huvudmannens del är helt oväsentligt hur beslutet fattas: Alla beslut fattas av "nämnden", men vissa beslut fattas av handläggare på delegation av nämnden medan andra fattas av den politiska nämnden direkt. I alla ärenden är det dock en handläggare som ansvarar för att inhämta de handlingar och yttranden som behövs för att kunna fatta ett (rättssäkert) beslut, och vad det innefattar i praktiken varierar från ärende till ärende. Om det finns brister i en framställning eller om överförmyndaren avser vidta en ingripande åtgärd mot en ställföreträdare ska de ges möjlighet att yttra sig över detta i förväg, men det finns ingen särskild rättighet att hållas löpande informerad av varje steg som tillsynsmyndigheten vidtar i handläggningen av ett ärende. Om en ställföreträdare drabbas negativt av ett beslut finns alltid möjlighet att överklaga om det anses att "nämnden" (oavsett vem det är) har fattat fel beslut.

- På vilket eller vilka sätt ges eller tillgodoses stfs möjlighet/rättighet att närvara?

Överförmyndarnämndens sammanträden är, precis som socialnämndens, inte offentliga. Ställföreträdare har således ingen rättighet eller möjlighet att närvara, på samma sätt som att ni inte har rätt att närvara när en handläggare fattar beslut ensam enligt delegation. Det är viktigt att ni inte jämför nämndens sammanträden med, exempelvis, tingsrättens sammanträden om förvaltare som fyller en helt annan funktion: Överförmyndarnämnden sammanträder i syfte att fatta beslut; tingsrätten sammanträder i syfte att inhämta information och för att ge huvudmannen möjlighet att yttra sig muntligen.

Frågor om relationen med ställföreträdarna

- Vilket förhållningssätt ska ÖIS ha vad gäller råd och stöd till stf?

Överförmyndaren är en tillsynsmyndighet som ska säkerställa att förmyndare, gode män och förvaltare sköter sina uppdrag korrekt. Det ingår i tillsynsmyndighetens uppdrag att tillse att ställföreträdare erbjuds utbildning för att kunna utföra uppdraget (dvs. det praktiska hantverket som ställföreträdare) och att svara på frågor som gäller vad en ställföreträdare *får, kan och enligt lag måste göra*. Som tillsynsmyndighet ska överförmyndaren granska vad ställföreträdarna gör och detta görs normalt i efterhand, men i vissa fall ska ÖF också lämna tillstånd/samtycke till åtgärder i förväg. Det åligger inte överförmyndaren att instruera ställföreträdaren exakt hur denne ska agera i en given situation, men vid förfrågan kommer vi att försöka hjälpa er komma fram till hur era handlingsalternativ ser ut och vad konsekvenserna av dessa handlingsalternativ kan bli. Vi respekterar att det kan vara svårt att veta hur man ska agera i en given situation och vi har som målsättning att vara så behjälpliga som vi anser att vi kan vara utan att "dirigera" er. Vi rekommenderar varmt att ställföreträdare skaffar sig ett nätverk av andra ställföreträdare som kan rådfrågas i mer praktiska angelägenheter.

- Dito avseende hur stf ska betraktas och behandlas under ett ärendes hantering – formellt eller som medmänniska som gör så gott hen kan?

Alla myndigheter är skyldiga att behandla alla människor med respekt, detta är självklart. Om ni anser att någon specifik handläggare har behandlat er på ett respektlöst eller kränkande sätt bör ni kontakta ansvarig chef Evelina Hillerström.

Med detta sagt, tillsynsmyndigheter har det ibland obekväma uppdraget att granska och ifrågasätta, givet att inte alla alltid gör rätt. De flesta som gör fel gör det av okunskap, vissa av likgiltighet och ett fåtal med flit – och vi kan inte på förhand ta för givet vad som gäller. Våra frågor kan därför ha en udd av kritik och ifrågasättande som personer kan uppleva som kränkande eller misstänkliggörande, och detta leder oundvikligen till att personer kan känna sig "påhoppade", något som kan kännas extra hårt när man sökt sig till denna verksamhet av välgörenhet.

Som ställföreträdare måste ni i slutändan acceptera att detta är en mycket allvarlig verksamhet med stora personliga och ekonomiska värden på spel och att överförmyndarens grundläggande uppdrag är att värna om **huvudmannens** bästa. Ni ska också ta med er att den absoluta merparten av våra synpunkter inte föranleder någon ingripande åtgärd – vi förväntar oss inte perfektion från er, men absolut att ni tar till er av kritik och alltid strävar efter att bli bättre.

- Hur säkerställs stfs rättssäkerhet med tanke på att stf är ensam i uppdraget

Som ställföreträdare har man ett stort eget ansvar att inhämta information om vad som gäller för sitt uppdrag. ÖF strävar efter att förse er med så mycket information som möjligt men ni måste själva ställa frågor och vara intresserade av att lära er. ÖF förser er med mycket skriftligt material och finns tillgängliga om ni har frågor men det är viktigt att ni själva tar ansvar för ert eget lärande. Vi kan omöjligen ta ansvar för allas individuella lärande och vi kan inte heller förutse alla tänkbara problem

**ÖVERFÖRMYNDARE
I SAMVERKAN**
Falun- Borlängeregionen

som ni kan springa på eller skydda er från alla misstag. Vi kan inte nog betona värdet av att teckna en ansvarsförsäkring för att förhindra att ni blir ersättningsskyldiga huvudmannen på grund av något som ni glömt eller missuppfattat. I uppdraget är det viktigt att ni noga dokumenterar era insatser och är särskilt uppmärksamma på "saboterande" åtgärder från huvudmannens del. Om huvudmannen gör saker som påtagligt försvårar ert uppdrag ska ni omgående kontakta överförmyndaren.

Värt att påtala gällande er rättssäkerhet är att i princip alla rättsärenden som kräver överförmyndarens samtycke existerar för att skydda både er och huvudmannen från kostsamma misstag. Om överförmyndaren exempelvis samtycker till ett arvskifte som senare visar sig katastrofalt bristfälligt så blir vi solidariskt medskyldiga med er och innebär i praktiken att vi övertar skadeståndsansvaret. På så sätt finns det vissa skyddsfunktioner i systemet av betydelse för er rättssäkerhet.

- Vilka uppgifter ska finnas och ska lämnas till stf angående uppdrag?

För uppgift om enskilda personliga och ekonomiska förhållanden gäller sekretess – även gentemot er. Vi kan dock lämna ut uppgifter till er om det exempelvis behövs för att vi överhuvudtaget ska kunna rekrytera er till uppdraget, eller om vi annars anser att det är till huvudmannens nytta att uppgiften lämnas ut till er. Observera att ni i uppdraget har en egen skyldighet att inhämta den information som ni behöver för att kunna utföra uppdrag. I många fall har ni detaljerad information om huvudmannens liv och omständigheter som inte ÖF känner till. Om ni undrar om ÖF känner till något som ni tycker är relevant för uppdraget – fråga! Vi kan inte gissa oss till vad ni vet och inte vet.

- Ska det ingå utdrag ur folkbokförings- eller annat befolkningsregister? Finns tillgång och anledning till att kontrollera med register hos nordiska grannar?

Uppgifter från folkbokföringen är normalt offentliga – ni kan och bör själva kontakta skatteverket om det finns oklarheter kring huvudmannens familjeförhållanden som kan vara av relevans för hur ni utför uppdraget. Vanligtvis blir släktförhållandena kända redan i den inledande kontakten med huvudmannen. SKV är också bäst lämpade att svara på frågor om hur man kan få information om ev. anhöriga i utlandet. Vi försöker att informera om det finns en känd maka eller sambo eller någon känd släktkonflikt med betydelse för ditt uppdrag men släktförhållanden i övrigt är sällan relevant för uppdragets utförande.

Frågor gällande kunskapskrav på ställföreträdare

- Mot bakgrund av att kvalitetsbrister i stf's hantering av årsräkningar uppmärksammats, hur ser ÖIS på vilka krav på kunskaper som bör/ska ställas på presumtiva stf?

ÖF arbetar med olika metoder för att fånga upp personer som inte är lämpade för uppdrag överhuvudtaget redan på utbildningsstadiet genom exempelvis kontrollfrågor på utbildningsmaterialet. Vad gäller de personer som vill väl och gör rätt men inte förstår hantverket att redovisa finns ambitionen att tillhandahålla bättre utbildningsmaterial (inkl. "examination") redan på utbildningsstadiet. Det är en resursfråga att vi inte har kommit längre med detta redan.

- Vilka förutsättningar finns för att tillhandahålla utbildning till i första hand nya stf?

Utbildning finns och krävs för alla nya ställföreträdare, även om det sedan pandemin är "självstudier" av ett digitalt utbildningsmaterial som följs upp med skriftliga kontrollfrågor och ett telefonmöte för allmän uppföljning och frågestund. Vi vill som sagt utveckla programmet ytterligare.

- Hur bedömer ÖIS sina möjligheter att förbättra kunskaper hos stf?

Det behövs både utveckling av grundutbildning och fortbildning. Vi hoppas på mer digitalt utbildningsmaterial som är enkelt att administrera men vi ser även behovet att hålla fler fysiska träffar och utbildningar. Tyvärr är det inte alltid de som är i störst behov av utbildning som faktiskt utnyttjar det utbildningsmaterial som erbjuds. Om vi kan upprätthålla god bemanning har vi bättre förutsättningar att lägga tid på utbildningsverksamhet – där överförmyndaren formellt inte har höga lagkrav – men när bemanningen är dålig måste vi av naturliga skäl prioritera kärnverksamheten.

- Hur bedömer ÖIS sina möjligheter att förbättra sin arbetssituation i rådande läge?

Våren 2022 var exceptionellt tuff: Två personer avslutade sina tjänster med relativt kort varsel samtidigt som sjuk- och vabfrånvaro var hög hos många. Vi hade dessutom svårigheter att rekrytera ny personal på grund av fåtal lämpliga sökande, och väl på plats är introduktionen av en överförmyndarhandläggare en lång och resurskrävande process. Under sensvåren och hösten 2022 har vi till sist fått in fyra nya medarbetare (plus en tillfällig ny granskare) som är på god väg i sin introduktion. Vi står mycket bättre rustade för att hantera ärenden och framförallt årsräkningar/arvoden i mycket bättre takt under 2023.

Frågor om årsräkningar/granskning

- Bedöms det digitala systemet fungera på avsett sätt?

- Är det lätt att göra rätt?

- Hur ser reglerna respektive planerings- och bemanningsförutsättningarna ut för ÖIS tidsmässiga hantering av dessa?

Utöver de rent förvaltningsrättsliga reglerna kring effektiv handläggning finns det ett utlåtande från JO som menar att räkningar ska granskas inom 6 månader från att de inkommer. Vi har inga synpunkter på detta och vår normala ambition är att alla räkningar som inkommer i tid ska granskas innan midsommar. På grund av låg bemanningen under semesterperioden sker nästan ingen granskning under juli-augusti, vilket betyder att granskningen av "eftersläntarna" enligt plan färdigställs i september-oktober. Därefter återstår endast de som underlåter att inkomma med redovisning och som därför måste föreläggas med vite.

- Finns det ambition/målsättning att hantera dessa inom rimlig – t ex inom 6 – 8 mån:s – tid?

Ja, se svar ovan.

- Varför betalar inte kommunen ut samtliga arvoden till stf – se mer detaljfrågor i sep bilaga

Först och främst har vi stor sympati för de som har svårigheter att få ut sitt arvode och vi är behjälpliga med så mycket råd och stöd som vi kan. Med detta sagt är det enkla svaret på frågan att det saknas lagstöd för en sådan lösning. Enkelt förklarat: Om kommunen väljer att betala huvudmannens ”nota” kan kommunen inte hävda att huvudmannen står i skuld till kommunen. Det går alltså inte att inkassera ”skulden” om huvudmannen vägrar betala. På pappret är det nämligen bara *ställföreträdaren* som har en fordran mot huvudmannen. Problemet som beskrivs går i slutändan inte att lösa med mindre än en lagändring och någon sådan är inte på väg.

- Hur hantera de situationer då stf's arvode inte ryms inom hms ekonomiska ramar? Bedöms det som "normalt"/"acceptabelt" att stf eventuellt ska behöva bevaka sin fordran hos Krfm?

Reglerna för vem som betalar arvode är förutsägbara: Om huvudmannen har beskattningsbar inkomst högre än 2,65 prisbasbelopp (utslaget över kalenderåret) eller tillgångar över 2 prisbasbelopp (per sista dag i redovisningsperioden) är huvudmannen betalningsskyldig. Som ställföreträdare är det oftast lätt att räkna ut om huvudmannen är betalningsskyldig och ni har ett eget ansvar att bereda utrymme för kommande arvodeskostnader.

Förekomsten av skulder är inte i sig skäl för att ändra betalningsfördelningen, ditt arvode är nämligen också att betrakta som en kommande skuld och som god man och förvaltare har du all rätt att prioritera skulden till dig själv över andra skulder om detta blir nödvändigt, dvs. att du låter bli att betala vissa räkningar om det behövs för att kunna avsätta medel till arvode. Det är viktigt att ni meddelar både ÖF, huvudman och fordringsägare om denna typ av ”obekväma” åtgärder måste vidtas eftersom de annars kan se ut som försummelse från er sida.

Om det finns skulder hos kronofogden finns det stora möjligheter att i samråd med dem göra undantag från utmätning och betalningsplaner medel som behöver avsättas för arvodeskostnader. Viktigt då att ni kontaktar KFM om detta så snart ni får kännedom om att det finns skulder där.

Om huvudmannen (under godmanskap) vidtar åtgärder som försvårar för er att avsätta medel för arvode (exempelvis genom att länsa det sparkonto som ni använder för ändamålet) är detta ett allvarligt missförhållande och ni ska omgående kontakta överförmyndaren om detta. Denna typ av samarbetsproblem kan föranleda en ansökan om upphörande eller förvaltarskap.

Åtgärderna ovan kan sägas *förebygga* att ni måste inleda ett ärende hos KFM. Tyvärr går detta inte att styra över om exempelvis förvalta egendom inte ingår i uppdraget eller om uppdraget har upphört.

Samverkan mellan ÖIS-SDFS

- På vilket eller vilka sätt och i vilka sammanhang kan samverkan ske?

Antalet medlemmar i föreningen kan ligga till grund för hur stor samverkan mellan Öis och SDFS skall vara.

Utbildningsinsatser, input vad som önskas.

Förbättringsförslag

**ÖVERFÖRMYNDARE
I SAMVERKAN**
Falun- Borlängeregionen

Granskningsstugor
Rekryteringskampanjer

- Vad vill/önskar sig ÖIS få ut av en samverkan?

Ett närmare stöd till ställföreträdaren som vi som tillsynsmyndighet inte kan tillgodose. Tips och trix i uppdraget.

- Fungerar samarbetet enligt ÖIS uppfattning? Vad saknas eventuellt?

- Framtida samverkansmöjligheter?

Fråga

"Huvudmannen betalar arvodet själv p g a ganska hög pension.

Har mycket skulder och riskerar få Kronofogden på sig och får därmed leva på existensnivå.

Vem betalar arvodet om huvudmannen avlider och pengarna inte räcker till allt?

Det kommer inte finnas pengar i dödsboet till ev hyra för nästkommande månad/månader, avflyttning av bostaden mm, slutstädning som konkurrerar med att förvaltar arvodet skall betalas.

Om förvaltaren sparar till arvodet går det då till arvodet eller kan dödsboet betala något annat i stället t e x hyra, städning mm?

Hur kan förvaltaren försäkra sig om att få betalt?"

Vid arvoderingen efter sluträkningen tar överförmyndaren viss höjd för underskott i dödsboet, det kan exempelvis bli kommunen som betalar arvodet efter sluträkning om huvudmannen annars skulle åläggas betalningsansvar endast på grund av inkomsterna och inte tillgångarna.

Tänk på att när ni får ett arvodesbeslut har ni tid på er att ta kontakt med dödsboet och förhöra er om deras "möjlighet och villighet" att avsätta medel för ställföreträdarens arvode. Om det visar sig att detta inte alls finns på grund av att de har betalat av andra fordringsägare så bör ni överklaga arvodesbeslutet med hänvisning till detta.